ב"ה.

גליון בית ללמודים בפרשת השבוע

ערוכים בידי נחמה ליבוביץ הטנה החמש עשרה

יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנער

הסתדרות נשי מזרחי באמריקה

מהדורה מיוחדת בשביל ההסתדרות הציונית העולמית

המחלקה לחנוך ותרבות תורניים בגולה

ראה (תשש"ז) י"ג ב - ו'

א. שאלה כללית:

לפסוקים אלה מקשה אברבנאל:

הנה הנביא הזה הנזכר בפרשה לא ימלט אם שנאמר שיהיה נביא שקר... והנה אמר "נלכה אחרי אלוהים אחרים" ולכן יומת - ויקשה לזה אמרו "ונתן אליך אות ומופת ובא האות והמופת", כי אם הוא נביא שקר, איך יצאו מופתיו לפעל?... ואם אמרנו שהוא נביא אמת ולכן בא האות והמופת והיה ענינו לנסיון כמו שאמר הכתוב, יקשה אמרו "והנביא ההוא...יומת, כי דבר סרה... להדיחך מן הדרך; ..." והלא הוא היה ירא ה' ולא אמר מה שאמר, כי אם לנסותכם לדעת הישכם אוהבים את ה'... ולא היה דעתו להדיחכם מן הדרך, אם כן למה יומת??

תשובות שונות נתנו לשאלה זו והנה מקצתן:

ספרי: ובא האות. אמר ר' יוסי הגלילי: ראה עד היכן הגיע הכתוב לטוף דעתם של עובדי כוכבים ונתן להם ממשלה, אפילו יעמידו חמה ולבנה כוכבים ומזלות, אל תשמע להם! מפני מה? "כי מנסה ה' לדעת הישכם אוהבים..."

אמר ר' עקיבא: חס ושלום שיעמיד הקב"ו חמה ולבנה כוכבים ומזלות לעכו"ם! הא אינו מדבר אלא במי שהיה נביא אמת וחזר להיות נביא שקר, כחנניה בן עזור.

אברבנאל: ואין ראוי שיובן הפסוק הזה כפשוטו, כי חלילה לנו שנאמין, שהאיש אשר עמד בסוד ה' וישמע את דבריו ונתאמת לנביא ה' - יטוב לנבא עכו"ם. ולא שהנביא שקר יעשה אותות ומופתים בשמים ובארץ. אבל היה דעת החכמים האלה שמשה רבנו ע"ה דבר זה כמפליג, אף במה שאי אפשר להיות, כי אף אם יראו אדם, שיעשה אותות ומופתים בשמים ובארץ ואף כי יהיה נביא מנביאי ה' - לא ישמעו אליו בשום פנים לעבוד עכו"ם. כי המופתים אין ראוי שיהיו חולקים על הדבר האמיתי בעצמו ויהיו הם קריאה אל הנמנעות לאמת משהו בעצמו שקר.

1. כיצד עונים שלשת הנ"ל לשאלת האברבנאל?
2. מהי חולשת פרושו של ר' עקיבא מבחינה לשונית?
3. מה הניע את האברבנאל להוציא את הפסוק ממשמעותו?
4. אם נקבל את הדעה ש"נביא" זה - נביא שקר הוא, למה קראה לו התורה "נביא"?

ענה לשאלה זו בעזרת ירמיהו כ"ח א,ה,י, יא'.

ב. ובא האות והמופת... לא תשמע אל דברי הנביא.

רמב"ם הלכות יסודי התורה ח'

הלכה ב' נמצאת אומר שכל נביא שיעמוד אחר משה רבינו אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו, כדי שנאמר: אם יעשה אות נשמע לו לכל מה שיאמר, אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה ואמר "אם נתן אות אליו תשמעון". כמו שציונו לחתוך הדבר על פי שניים עדים ואע"פ שאין אנו יודעין אם העידו אמת אם שקר, כך מצוה לשמוע מזה הנביא אע"פ שאין אנו יודעים, אם האות אמת או בכישוף ולט.

הלכה ג' לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים וביקש להכחיש נבואתו של משה רבנו, אין שומעין לו, ואנו יודעין בביאור שאותן האותות בלט וכשוף הן. לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותות, כדי שנערוך אותות זה לאותות זה, אלא בעינינו ראינוה ובאזנינו שמענוה כמו שמע הוא.

משה בן מנחם (מנדלסון) עונה על שענת הכומר הנוצרי Lavater, שהאותות והמופתים הוכיחו אמתות מיסד הדת הנוצרית, במכתבו השני המכונה Nacherinnerungen:

...לפי חוקי תורתי אין מעשה נסים אבן בוחן לאמת וגם אין הנס מעיד בודאות מו: על הנביא כי ה' שלחו. רק מתן התורה ביום הקהל פנים בפנים היא העדות הנאמנה, הואיל וכאן לא היה השליח צריך לשום עדות על שליחותו מאחר שכל העם שמעו באזניהם את המצוה האלוקית... אני מוצא ראיות מוכיחות בתנ"ך שיש בכחם של מדיחים ונביאי שקר לחולל נפלאות. (מה יש - לדוגמה - להגיד על מעשי החרטומים במצרים? ובדברים ה' פסוק ב' מדובר בנביא או חולם חלום שאין לשמוע בקולו גם אם יתקיימו מופתיו ויש להמיתו). אין בידי להכריע עם נעשו נסים אלה בכוח כשפים, אם מעשי להטים הם, או אם יש כאן שימוש לרעה בכוח שניתן להם לתכלית טובה. על כל פנים אני חושב לדבר שאין לסתור אותו, שלפי הדברים הברורים שבתורה, אין במעשה נסים הוכחה ברורה לשליחות אלוקית.

1) האם מסכימים דברי מנדלסון עם דברי הרמב"ם דלעיל או לא?
2) אם אין במעשה הנסים - ובכלל בהצלחה - הוכחה לאמת, מהי איפוא ההוכחה?
3) לכאורה נראה שהמסופר בשמות פרק ד' א-ח סותר לכל הנאמר כאן. הסבר מהי הסתירה ומה הדרך ליישבה.

שאלות וגם תשובות [illegible] לנחמה ליבוביץ, ההסתדרות הציונית העולמית, המחלקה לחנוך [illegible]